

GALANTAISS KAVALIERIS: ANDREJA LAPIŅA DZĪVE UN LIKTENIS THE GENTLE CAVALIER: THE LIFE AND FATE OF ANDRE LAPINE

Marija Lakmane / Maria Lakman
Žurnāliste, pētniece / Journalist, researcher

Šķiet, sievietes viņam pievērsa uzmanību. Varbūt tā bija bez atsaucības palikusi iekāre, kādas klusas cerības, kam nebija lemts piepildīties, vai arī tā bija tikai tāda savdabīga draudzība (ja mēs ticam stiprai draudzībai starp sievieti un vīrieti). Katrā ziņā šī draudzība viņam dzīvē palīdzēja ne vienu reizi vien. Cilvēki, kas pazina Aneti Brunellu (*Annette Brunelle*), stāstīja, ka viņa bieži pieminējusi Andreju Lapiņu (pēc avotiem angļu valodā – *Andre Lapine* vai *André Lapiné*) un 90 gadu vecumā it kā jokodamās atzinās: "O nē, nekāda seksa..." Viņa aizgāja mūžībā gadu pirms savas simtās dzimšanas dienas, īsi pirms tam uzdāvinot Andreja Lapiņa rakstītās vēstules un viņa mākslas darbus *Agnes Jamieson Gallery*.

Vēstules, kuras Anete saņēma no mākslinieka daudzu gadu garumā, parasti sākās ar vārdiem "Mana dārgā draudzene Anete..." un sekojošiem pieklājīgiem sveicieniem viņas daudzajiem radiniekiem, tajā pašā laikā tās ir romantisma un jūtu pilnas gluži kā mākslinieka darbi, kas attēlo aiz loga vīdošo lauku ainavu ar laisku lietus pilēšanu no šķūniša jumta, zirgus, siena kaudzes un citas no Toronto centra dzīves tik ļoti atšķirīgas parādības. Diemžēl angļu valodas leksika ar tās neitrālo *you* (vienlaikus "tu" un "jūs" – Red.) maz var palīdzēt, lai izprastu patieso Anetes un Andreja attiecību attīstības gājumu.

Agnese Džeimesone (*Agnes Jamieson*) iepazinās ar Andreju Lapiņu, strādādama slimnīcā Toronto. Dažus gadus vēlāk pēc iepazīšanās viņa pārcēlās uz dzīvi mazā, provinciālā Kanādas pilsētiņā Mindenā (*Minden*), kurā līdz pat dzīves beigām bija apmeties arī Lapiņš. Vai tā bija tikai sagadīšanās – kas to var zināt? Viņai patika glezniecība, un viņa pati arī mazliet gleznoja. Pēc rūpju pilnas darba dienas slimnīcā viņa Andreju, kas dienu bija pavadījis ikdienišķos braucienos pēc "gleznojamā materiāla", uzņēma savā mašīnā un veda uz mājām. Četrus gadus pēc mākslinieka nāves Agnese pameta pilsētiņu un atgriezās tajā tikai pēc aiziešanas pensijā. Viņa darīja visu iespējamo, lai mīstā ar aptuveni 3000 iedzīvotājiem tiktu izveidota mākslas galerija, kurā varētu eksponēt Andreja Lapiņa darbus, tādēļ šī galerija ir nosaukta viņas vārdā.

Andrejs Lapiņš nebija sevišķi glīts vīriets. Viņš bija vidēja auguma tumšmatis ar ūsām vai mazu bārdiņu un parasti Valkāja tauriņu un

It seems that he attracted women's attention. Maybe it was only desire without response, some hidden hope that never came true, or maybe it was just some kind of friendship (if we believe in strong friendship between a man and a woman) – but in any case it helped him many times in his life. People who knew Annette Brunelle said that she often remembered Andre Lapine and in her 90s mockingly confessed "Oh, no, no sex...." She passed away just a year before her 100th birthday and donated Andre's letters and paintings to the Agnes Jamieson Gallery. These friendly letters that she received from him for many years usually begin with "My dear friend Annette..." and include polite greetings to multiple relatives. But they are full of romanticism and emotion and, like his paintings, describe the rural landscape beyond his window with lazy rain dripping from a barn's roof, horses, haystacks and other attributes so different from busy downtown Toronto life. Unfortunately, English grammar with its neutral "you" is of little help in understanding the real development of Annette and Andre's relationship.

Agnes Jamieson, who met Andre as a doctor in a big Toronto hospital, devoted herself a few years later to the small provincial town of Minden, where he was bound to live till the end of his life. Was it just a coincidence – who knows? She liked paintings and painted a little herself. After finishing her day busy with patients, she usually picked up Andre from his daily painting trips and drove him to his home. Four years after his death, she left Minden and returned there only after retirement, making everything possible to open a gallery displaying Andre's and other artist's paintings. This gallery is now named after her.

Andre Lapine was not a particularly handsome man. He was of medium height with dark hair and moustaches or a small beard, usually wearing a bow tie and beret. If you ask somebody who knew him what he looked like, the answer will always include some of the following words: very polite, shy, tactful, intelligent. One journalist called him the Gentle Cavalier in a Toronto newspaper in the mid-1930s, and there is still some charm and chivalry surrounding his name.

Andreas Christian Gottfried (Andre) Lapine was born in 1866 in Skujene, some 130 kilometres from Riga. There are references to the

bereti. Ja kādam viņa paziņam vaicātu, kā viņš izskatījies, atbildē vienmēr varētu dzirdēt vienu no šiem raksturojumiem: ļoti pieklājīgs, kautrīgs, taktisks, intelīgents. 20. gs. 30. gados kādā Toronto laikrakstā Lapiņš dēvēts par galanto kavalieri (*Gentle Cavalier*), un joprojām viņa vārdu apvij šarms un bruņnieciskums (angļu *gentle* ir vairākas nozīmes, tostarp "maigs", "laipns" un "dīzciltīgs" – Red.).

Andrejs Kristians Gotfrīds Lapiņš dzimis 1866. gada 15. (27.) oktobrī Skujenē, aptuveni 105 km no Rīgas. Latvijas Nacionālajā arhīvā ir atrodama informācija par Lapiņu dzimtu, sākot ar 1790. gadu. Viņa vectēvs (arī vārdā Andrejs, kura uzvārdū nereti avotos var sastapt kā *Lapiny*, *Lapping*), no kura Andrejs visticamāk ieguva savu vārdu, ar sievu Dārtu savulaik dzīvoja *Kalnemoise* (Alūksnes pusē, krievu valodā – *Кальнемойзеская*, mūsdienās – Kalncempju pagasts – Red.). Viņiem bija divi dēli – Pauls un Jānis. Pēdējais vēlāk pārcēlās uz dzīvi Skujenē, kur 1851. gadā apņēma par sievu Natāliju Jūliju Krebsu (*Natalie Julie Krebs*). Gan Natālīja, gan viņas tēvs Kārlis Gustavs Krebs (Karl Gustav Krebs) bija skolotāji vietējā Skujenes skolā. Grūti pateikt, kura versija ir ticamāka, jo dažos avotos minēts, ka Jānis bijis skroderis, kamēr citi vēsta, ka viņš bijis galvenais darbuzņēmējs. Jānim un Natālījai bija meita un trīs dēli, no kuriem viens – Andrejs – vēlāk kļuva par mākslinieku, par kuru arī ir šīs stāsts.

Andrejs tika kristīts luterānu baznīcā, kas joprojām atrodas Skujenē. Viņa bērnībā tai vēl nebija torņa, kas tika piebūvēts vēlāk. Blakus baznīcai bija viduslaiku pilsdrupas, kuras, kā es iztēlojos, Skujenes puiķas, tostarp Andrejs, izlodāja krustām šķērsām. Andrejam visu dzīvi patika pastaigāties un vērot dabu. Mīlestība pret dabu, kas atspoguļojas viņa gleznās, visticamāk aizsākusies, agrīnos dzīves gadus pavadot Skujenē, jo tiesi šeit viņš klausījies upes burbuļošanā, vērojis lauku ainavas, zirgus un ar sniegu klātās egles ziemā.

Nav īstu liecību, kad Andrejs Lapiņš sācis interesēties par zīmēšanu un gleznošanu, taču Latvijas Universitātes Akadēmiskajā bibliotēkā glabājas 19. gs. 80. gados viņa rokas radīts portrets, kurā attēlots jaunais Francis Trasuns (vēlāk, nacionālās atmodas laikā Latgalē, viņš kļuva par ievērojamu personu – katoļu priesteri, valstsvīru, literātu un publicistu), kas apliecina, ka mākslinieks jau bija sācis apgūt zīmēšanu (ir versija, ka 17 gadu vecumā viņš apmeklējis Katrīnas skolu (*Katharinenschule*) – Red.). Iespējams, ka Andrejs gāja sava vecākā brāļa Gotlība (06.03.1859.–26.05.1942.) pēdās, par ko liecina vairākas kanādiešu pētnieces Indras Gubiņas 20. gs. 60. gados publicētās apceres¹. Latvijas Nacionālā arhīva materiālos Gotlībs gan nav minēts kā Lapiņu ģimenes loceklis, taču te atrodamas ziņas, ka pamatzglītību viņš ieguvis Skujenes skolā, pēc tam apmeklējis Jāņa Cimzes semināru (Vidzemes draudžu skolotāju seminārs – Red.) Valkā un laikposmā no 1885. līdz 1895. gadam studējis barona Aleksandra Štiglica Centrālajā tehniskās zīmēšanas skolā, vēlāk klūdams par latviešu mākslinieku pulciņa "Rūķis" biedru. Gotlībs Lapiņš bija zīmēšanas un kaligrāfijas skolotājs, bet pēdējos desmit gadus pirms darba gaitu beigšanas pasniedza vācu valodas un zīmēšanas stundas Alūksnes ģimnāzijā. Pēc skolotāja amata atstāšanas viņš turpināja gleznot vai rākus gadus.

Andrejs Lapiņš. Francis Trasuns jaunībā. Tušas zīmējums / Andre Lapine. Francis Trasuns at a young age. India ink drawing
11.8 x 8.5 cm
19. gs. 80.gadi / 1880s

Foto no publicitātes materiāliem / Publicity photo
Pateicība Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas krājumam / Courtesy of the Academic Library collection of the University of Latvia

Lapine family dating back to 1790 in the National Archives of Latvia. His grandfather (also Andre, sometimes written as Lapping), after whom Andre was likely named, and his wife, Darta, lived in Kalnemoise. They had two sons, Paul and Janis. The family later moved to Skujene, and in 1851 Janis married Natalie Julie Krebs. Both she and her father, Karl Gustav Krebs, were school teachers in Skujene. According to some sources, Janis was a tailor, but other sources state that he was a general contractor; it is impossible to verify which information is correct. Janis and Natalie had a daughter and three sons, one of whom – Andre, born on October 15, 1866 – later became a painter and whose life is described in this essay.

The simple Lutheran church in which Andre was baptised still stands today in Skujene. At the time of Andre's childhood it had no pinnacle; that was built later. Nearby there are the ruins of an old castle that I can imagine were explored multiple times by the boys of Skujene, including Andre. He liked to walk and explore nature all his life. Maybe this pastime started during his early life in Skujene – it is

Andrejs Lapinš. Bez nosaukuma. Audeklis, eļļa /

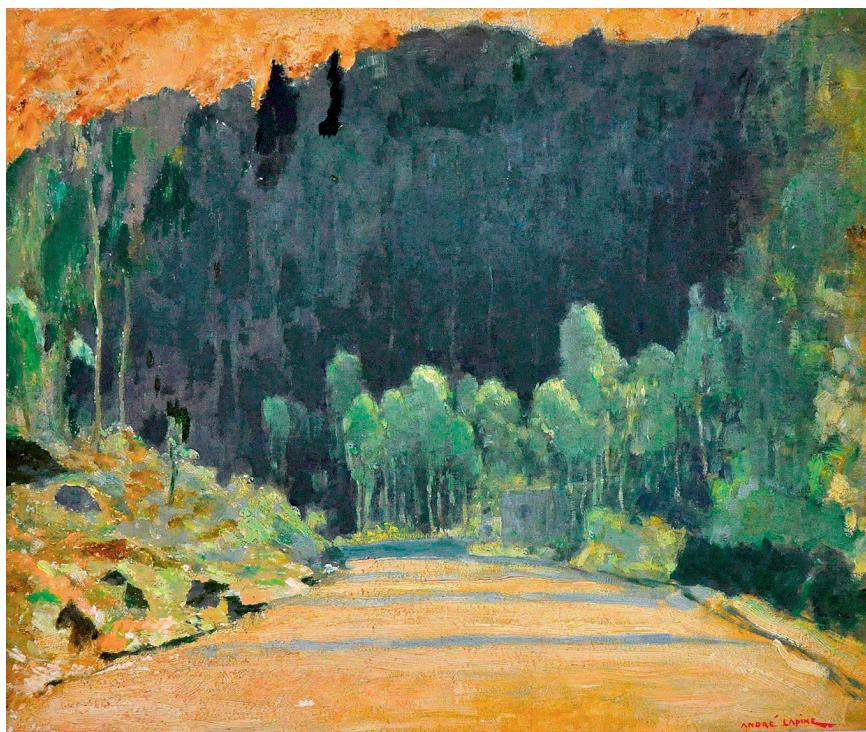
Andre Lapine. Untitled. Oil on canvas

74.3 x 61.5 cm

Bez datējuma / Date unknown

Foto no publicitātes materiāliem / Publicity photo

Pateicība / Courtesy of MaryAnne Myers, Penetanguishene, Canada

Andrejs Lapinš. Lielceļš blakus Ox Narrows Helibērtonā. Audeklis, eļļa /

Andre Lapine. Highway Near Ox Narrows, Haliburton. Oil on canvas

50.8 x 61 cm

Bez datējuma / Date unknown

Foto no publicitāties materiāliem / Publicity photo

Pateicība / Courtesy of Agnes Jamieson Gallery, Minden, Canada

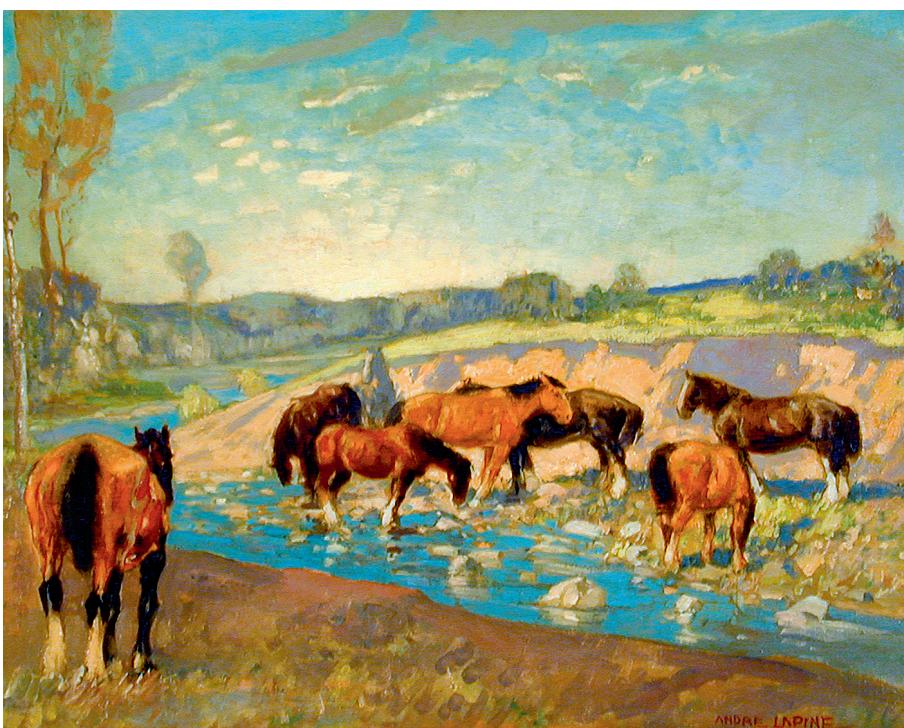

Andrejs Lapīns. Rīts. Audekls, eļļa /
Andre Lapine. Morning. Oil on canvas

40.5 x 50.7 cm

Bez datējuma / Date unknown

Foto no publicitātes materiāliem / Publicity photo
Pateicība / Courtesy of Mendel Art Gallery, Saskatoon, Canada

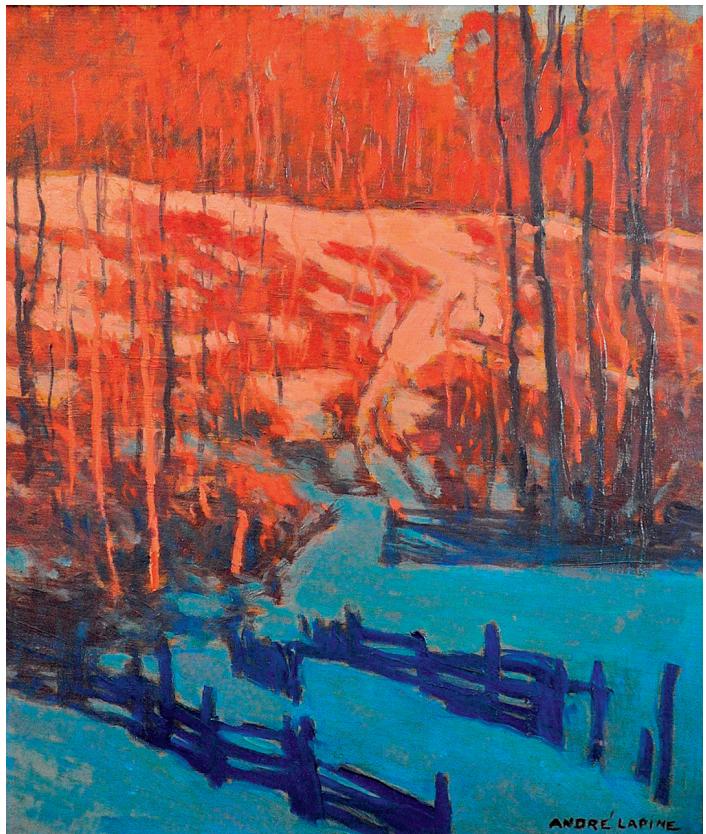

Andrejs Lapīns. Hambera ieleja. Audekls, eļļa /
Andre Lapine. Humber Valley. Oil on canvas

40.5 x 50.7 cm

Bez datējuma / Date unknown

Foto no publicitāties materiāliem / Publicity photo
Pateicība / Courtesy of Mendel Art Gallery, Saskatoon, Canada

Andrejs Lapīns. Krēsla. Audekls, kartons /
Andre Lapine. Twilight. Oil on board
35.6 x 30.5 cm
Bez datējuma / Date unknown

*Foto no publicitātes materiāliem / Publicity photo
Pateiciba / Courtesy of Agnes Jamieson Gallery, Minden, Canada*

Par Andreja Lapiņa agrinajām gaitām Skujenē ziņu trūkst. Nemot vērā, ka viņa mātei bija daudzi brāļi un māsas, var iztēloties, ka viņam bija daudzi brālēni un māsīcas. Ľoti ticams, ka viņš apmeklēja Skujenes skolu, kurā viņa māte bija skolotāja. Pavisam droši zināms, ka apņuveni 16 gadu vecumā Lapiņš kļuva par latviešu nacionālās portretu skolas pamatlīcēja Jāņa Stanislava Rozes skolnieku. Roze viņu mācīja ļoti akadēmiskā manierē, daudz laika atvēlot antīko skulptūru skicēšanai, kas Lapiņam negāja pie sirds. Tā vietā viņš priekšroku deva savas ģimenes locekļu portretiem. Pēc pusotra gada ilgām Rīgā pavadītām studijām Roze piedāvāja viņam turpināt izglītību Eiropā, un 1884. gadā, kad Lapiņš bija sasniedzis 18 gadu vecumu, viņi abi devās uz Vāciju.

Pēc Vācijas viņi divas nedēļas uzturējās Londonā, kur apmeklēja muzeus un iepazinās ar dažiem vietējiem māksliniekiem, līdz visbeidzot ieradās tālaika Eiropas kultūras galvaspilsētā – Parīzē. Arī te viņu mērķis bija apskatīt muzeju un galeriju ekspozīcijas, un tieši šeit Lapiņš iepazina impresionismu, iespējams, sastapās arī ar tā pārstāvjiem. Vēlāk autobiogrāfijā, rakstot par šo dzīves posmu, viņš piemin jaunu gleznotāju Jozefu Veisu (Josef Weiss), ko raksturo kā "veco krievu draugu"². Viņa kopējais celš ar Rozi šķirās, un Lapiņš uzsāka patstāvīgu dzīvi – kopā ar Veisu viņi noīrēja studiju, taču šī "cīņa par

there he listened to the sound of a river flowing and enjoyed country landscapes, horses, snow-covered spruces in winter – this love of the Canadian countryside that he reflected in his paintings.

There is no information about precisely when Andre became interested in painting/drawing. But the Academic Library of the University of Latvia has a portrait of young Fransis Trasuns (a priest, statesman, writer and journalist who later became a notable figure during the national awakening in Latgale) made by Lapine in 1880 from which it's clear that he had studied drawing. It is possible that Andre followed his older brother Gottlieb, which appears in various essays about Lapine written by the Canadian researcher Indra Gubija in the 1960s.¹ It's interesting that Gottlieb is not mentioned in the National Archives of Latvia as a member of the Lapine family. But the same archives confirm that Gottlieb Lapine received his elementary education at the school in Skujene, and then he studied at the Cimze Seminary in Valka. Between 1885 and 1895 he was a student at the Baron Alexander von Stieglitz School of Technical Drawing. Then he became a member of the "Rūķis" (Gnome) group of Latvian artists. He worked as a teacher of drawing and calligraphy, and for the last ten years before retirement he taught German and drawing at the Alūksne Gymnasium. After retirement he continued to be a painter for a number of years.

There is no information about Andre's early years in Skujene. I can imagine that he had many cousins, because his mother had many siblings. It is very likely he attended the only school in Skujene, where his mother taught. What we do know for sure is that at approximately the age of 16 he became a student of Jānis Stanislavs Roze, the founder of the Latvian national school of portraits. He was taught by Roze in a very academic manner, spending a lot of time drawing sketches of ancient sculptures. Andre did not enjoy this and felt a great relief when painting portraits of his family members instead. After a year and a half spent in Riga, Roze proposed that Andre continue his education in Europe, and they both set off to Germany in 1884, when Andre was 18 years old.

From Germany they moved to London, where they stayed for two weeks visiting museums and meeting local painters. And then, finally, they arrived in Paris, the cultural capital of Europe. They visited museums and galleries, and Andre learned about impressionist paintings and possibly even met some of the painters. Later, when writing about this period in his biography, Lapine mentioned another young painter, Josef Weiss, whom he called "my old Russian friend".² Lapine left Roze and started his own life, renting a studio together with Josef. This "battle of life on his own wings" (as he described it himself)³ was not an easy one. They had some requests for copies from the Louvre and the Art Museum of the City of Luxembourg, but this was definitely not enough to keep them afloat. Josef suffered from depression, left Lapine and decided to start a new life in America; his traces are lost forever. Andre managed to get through this difficult time, though sometimes he paid his landlord by making portraits of his daughters....

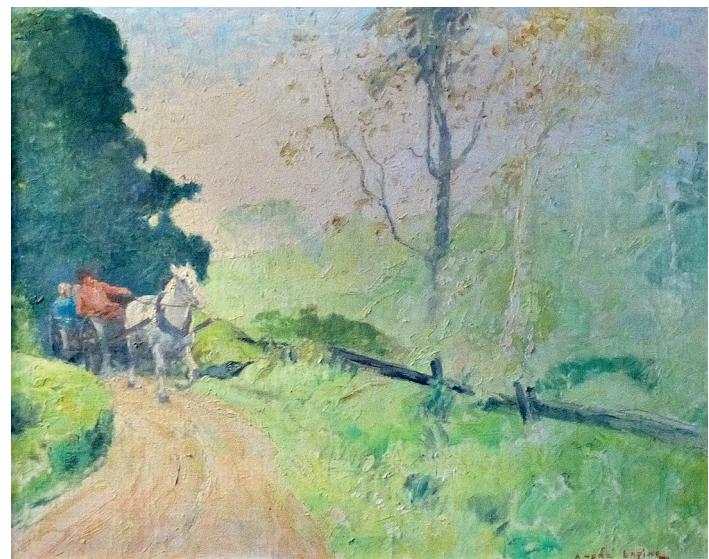
lidojumu dzīvē ar saviem spārniem”³, kā viņš pats to aprakstījis, nebija no vieglākajām. Viņi saņēma gleznu kopiju pasūtijumus no Lupras un Luksemburgas muzeja (šķiet, Lapīnš tā dēvēja *Musée du Luxembourg* Parīzē), taču ienākumi par šo darbu veikšanu pavisam noteikti nespēja noturēt viņus virs ūdens. Veisam bija depresija. Viņš nolēma sākt jaunu dzīvi, atstāja Lapīnu un devās uz Ameriku. Kopš tā brīža viņa pēdas izgaisa uz visiem laikiem. Tikmēr Lapīnš šajos grūtajos apstākļos spēja izķepuroties; dažreiz, lai norēķinātos par īri, viņš gleznoja savas studijas īpašnieka meitu portretus...

Ir ziņas, ka uzturēšanās laikā Francijā Lapīnš braucis arī uz Elzasu-Lotringu, kur uzgleznojis dučiem portretu. Dažus no tiem, iespējams, šodien var atrast turienes privātkolekcijās.

Pēc uzturēšanās Francijā, Luksemburgā un Belģijā Lapīnš nolēma pārcelties uz Holandi. Tā kā naudas nebija daudz, viņš, strādājot gadījuma darbus un pārnakšnojot pa ceļam patrāpījušās nakts-mītnēs, mēroja ceļu... kājām. Holandē Lapīnš visas savas vairāk nekā 20 gadus ilgās Eiropas “tūres” laikā uzturējās visilgāk. Amsterdamā viņš vakaros studēja pie gleznotāja Karaliskās Mākslas akadēmijas (*Rijksakademie van beeldende kunsten*) profesora Augusta Allebes (*August Allebé*), kurš izskolojis daudzus vēlāk zināmus māksliniekus. Strādādams nepilnu slodzi, Lapīnš piepelnījās kā ilustrators. Kādu dienu tolaik 29 gadus vecais mākslinieks Piets Modrians, kurš vēlāk kļūs pazīstams kā viens no spilgtākajiem abstrakcionisma virziena pārstāvjiem, ieteica Andreju Lapīnu Sv. Lūkasa mākslas biedrībai (St. Lucas Art Society), par kuras biedru Lapīnš kļuva 1901. gadā. Šīs biedrības 1902. gadā izdotajā katalogā minēta viņa adrese Amsterdamā – *Raelof Hartstraat 64*, kur joprojām atrodama Lapīna māja (laika gaitā piebūvēts augšējais stāvs).

1897. gada 5. augustā Andrejs Lapīnš apprecas ar Holandes mazpilsētiņas Norhas (*Norg*) medmāsu Kolumbīnu Hērtraudu Britu (*Collumbiena Geertruida Britt*). Hērtrauda, kā visi viņu sauca, bija gadu vecāka par Andreju, slaida, neuzkrītošas ārienes smaidoša sieviete no kuplas belžu ģimenes, kas bija pārcēlusies uz dzīvi Holandē. Diemžēl pašiem, Andrejam un Hērtraudai, bērnu nebija, taču Hērtraudas jaunākā māsa Regula (*Regula*), iespējams, galantā kavaliera šarma apburta, savam dēlam deva gluži tādu pašu vārdu, kāds ierakstīts Lapīna dzimšanas aplieciābā, ar visu netipisko “as” galotni – *Andreas Christian Gottfried*.

1905. gadā Lapīnš ar sievu nolēma pārcelties uz Kanādu. Nezinādami, kas viņus sagaida, viņi gāja to pašu ceļu, ko daudzi citi šajā laikā no Eiropas uz Kanādu pārcēlušies mākslinieki: viņi ieradās Manitobas (*Manitoba*) provincē un sākotnēji mēģināja iekārtoties darbā kādā laukumsaimniecībā. Par laimi, mākslinieki reti kad kļūst par labiem zemniekiem. Pēc divu gadu pūliņiem Lapīnu ģimene devās uz Toronto, kas 1907. gadā bija viens no visātrāk augošajiem kultūras centriem Kanādā: šeit bija atklāta Ontārio Mākslas galerija (*Art Gallery of Ontario*), dibināta Kanādas Grafikas mākslas asociācija (*Canadian Society of Graphic Art*), Karaliskais arhitektūras institūts (*Royal Architectural Institute*), Kanādas Mākslas klubs (*Canadian Art Club*) un citas organizācijas. Andrejam Lapīnam izdevās iegūt darbu *Brigden's* uzņēmumā,

Andrejs Lapīnš. Bez nosaukuma. Audecls, eļļa / Andre Lapine. Untitled. Oil on canvas
74.3 x 61.5 cm
Bez datējuma / Date unknown
Foto no publicitātes materiāliem / Publicity photo
Pateiciba / Courtesy of Harris family, Penetanguishene, Canada

There is information that during his stay in France Lapine also visited Alsace-Lorraine and painted dozens of portraits. Some of them may probably be found in private collections, but nothing more specific is known about them. After France, Luxemburg and Belgium, Lapine decided to move to Holland. Having little money, he walked there on foot, having occasional jobs and accommodations. His stay in Holland – over 20 years – was the longest of his European “tour”.

Andre became a student of Professor August Allebé (a well known painter who took care of many future artists) at the Royal Academy of Visual Arts (*Rijksakademie van beeldende kunsten*). He received some money by working part-time as an illustrator. In April 1901 Lapine became a member of the St. Lucas Art Society. He was recommended by Piet Mondrian, a talented young 29-year-old artist who later became one of the founders of abstractionism. In one of the catalogues of this association I found Lapine’s address in Amsterdam: Raelof Hartstraat, 64. This house is still there, only the upper storey was added later.

On August 5, 1897, Andre married Collumbiena Geertruida Britt, a nurse from the small, old town of Norg. Geertruida (as everybody called her) was a slim, smiling woman with an inconspicuous face; she was one year older than Andre and from a big family of Belgian settlers in Holland. Geertruida’s younger sister Regula called her son Andreas Christian Gottfried, exactly the same name as on Lapine’s birth certificate. Who knows, maybe she was charmed by the Gentle Cavalier as well? Unfortunately, Andre and Geertruida never had children of their own.

In 1905 the young couple decided to move to Canada. Without knowing it, they followed the same path as many other well known

kas veidoja ilustrācijas plaši pazīstamiem *Simpson's* un *Eaton's* katalogiem, viņš iepazinās ar vietējiem māksliniekiem un sāka piedalīties mākslas izstādēs, kur viņu ievēroja mākslas kritiķi. Līdz 1934. gadam viņš jau bija piedalījies tādās prestižās izstādēs kā *Canadian National Exhibition*, un viņa glezna *La Noni* 40. Kanādas Mākslas akadēmijas izstādē tika nominēta kā labākais darbs portreta žanrā. Darba aprakstu var atrast Londonā izdotajā mākslas žurnālā *The Studio*: "Uz dzeltenpelēkā fona bez jebkādiem citiem priekšmetiem vai ēnām ir pusēnā uzgleznota jaunas sievetes pilna auguma figūra. Darbā ir lieliski izstrādātas samta un zīda detaļas, taču labākais *La Noni* portretā ir sievietes acis, kas izraisa skatītājā tūlītēju līdzjūtību."⁴

1909. gadā Andrejs Lapīņš kļūst par Ontārio Mākslas biedrības (*Ontario Society of Arts*) biedru. 1915. gadā Kanādas Nacionālā mākslas galerija (*National Art Gallery of Canada*) pasūtīja viņam gleznu "Komanda" (*The Team*), kam 1918. gadā sekoja "Vējdzirnavas" (*The Windmill*) un 1923. gadā – *La Partida*. 1919. gadā Lapīņu ievēlēja par Kanādas Karaliskās mākslas akadēmijas (*Royal Canadian Academy of Arts*) asociēto biedru.

Viena no Lapīņa iecienītākajām tēmām bija zirgi, ko viņš atveidoja dažādās tehnikās un manierēs – no pilnībā reālistiskas līdz gan drīz impresionistiskai. Viņu pat uzskatīja par vislabāko zirgu attēlotāju Ziemeļamerikā.

Lapīņš daudz strādāja un darbos izmantoja dažādas tehnikas: zīmuli, oglī, pasteli, eļļu un akvareļkrāsas. Viņa darbus iegādājās vairāki privātkolekcionāri, un laikraksti rakstīja par "Lapīņa kultu" Toronto un Ontārio kolekcionāru vidū. Mākslinieka stāvoklis sabiedrībā, kā arī ienākumi nekad iepriekš karjeras laikā nebija bijuši tik stabili. Desmitiem gadu dzīvodams īrētās istabās vai dzīvoklos un strādādams īrētās studijās, viņš beidzot pēc daudziem gadiem atlāvās uzbūvēt savu sapņu māju Etobikokā (*Etobicoke*) – tolaik prestiža Toronto piepilsētā (mūsdienās Etobikoka pievienota Toronto pilsētai – *Red.*). Liktena ironijas dēļ pēc Lapīņa nepilna gadsimta laikā mājas īpašnieki nomaiņušies tikai divreiz, un tagad tā pieder atvainītām zobārstam un mākslas milotājam Donaldam Terneram (*Donald Turner*), kura sievai arī bijusi latviska izcelsme.

Diemžēl Lapīņš ar sievu šajā mājā nedzīvoja ilgi. 1934. gada 5. jūlijā dažus metrus no mājas viņu notrieca mašīna. Sv. Džozefa slimnīcas (St. Joseph hospital) ārsti bija pārliecināti, ka ar tik nopietnām traumām viņa vecumā Lapīņš vairs nekad nestāigās. Visām nepieciešamajām operācijām un rehabilitācijai nepietika naudas, jo tajā laikā Hērtrauda jau bija sasirgusi ar Alcheimera slimību un tās ārstēšanai aizgāja lielākā daļa ģimenes iztikas līdzekļu. Lai palīdzētu Lapīņam, viņa draugi – mākslinieki un kolekcionāri – paši ziedoja, kā arī lūdzā savus kolēģus ziedot darbus (atsaucās daudzi, un dažs pat atdeva savus labākos darbus) un Ontārio Mākslas galerijā sarīkoja izstādi, ar kuras palīdzību tika vākti līdzekļi Lapīņa ārstēšanai. Lai piesaistītu pircējus, darbus pārdeva par ļoti zemām cenām (varēja dabūt pat Lorena Herisa (*Lawren Harris*) gleznu par 40 dolāriem!). Tālaika prese centās piesaistīt uzmanību pasākumam, rakstot: "palīdzēsim brālim māksliniekam", "slavenam māksliniekam nepatikšanas" u. tml. Šajā

Canadian artists before and after – they arrived in Manitoba trying to find work on the farms there. Fortunately, artists rarely become good farmers. After struggling for two years, the Lapine family moved to Toronto. In 1907 the city was one of the fastest growing cultural centres in Canada. The Art Gallery of Ontario had opened there a few years before, and a few years later came the Canadian Society of Graphic Art, the Royal Architectural Institute, the Canadian Art Club and others. Andre was able to get a job at Brigden's Ltd., which created illustrations for the well known *Simpson's* and *Eaton's* catalogues. He made connections with local painters and began participating in art exhibitions. From his start in Toronto until 1934 he participated in many art exhibitions, including the prestigious Canadian National Exhibition. Lapine's *La Noni* was noted as the best portrait at the 40th exhibition of the Canadian Academy of Art. This is how it was described in the international art magazine *The Studio*: "Against a yellow-grey background without any other objects or shadows is painted a figure of a young woman – demi-monde. Noteworthy are the painter's technical capabilities...; the best are Noni's eyes, they are so characteristic as to a rouse deep sympathy into the viewer."⁴

In 1909 Andre became a member of the Ontario Society of Arts. In 1915 the National Art Gallery of Canada commissioned his painting *The Team*, which was followed by *The Windmill* in 1918 and *La Partida* in 1923. In 1919 Lapine was elected as an associate member of the Royal Canadian Academy of Arts.

One of Lapine's favourite themes were horses. He was even called the best painter of horses in North America. These paintings are performed in different techniques and manners from more realistic to almost impressionistic.

He worked a lot and created paintings and drawings using various techniques – oil, pen, charcoal, pastel, watercolour. His works were commissioned for many private collections. Newspapers wrote about a "definite Lapine's cult" among art collectors in Toronto and Ontario. His position and income had become the most stable since the beginning of his career and, after so many years of living in casual rented apartments and studios, he allowed himself to have the home of his dreams in the prestigious Toronto neighbourhood of Etobicoke. Ironically, after Lapine this house has changed owners only twice and now it belongs to a retired dentist and art lover whose wife was also of Latvian descent.

Unfortunately, Lapine and his wife were unable to enjoy this home for very long. On July 5, 1934, 67-year-old Lapine was hit by a car while crossing the street just a few hundred meters from his home. The doctors at St. Joseph Hospital were sure that at his age and with so many injuries he would never walk again. There was not enough money for all the required surgeries and subsequent rehabilitation, because at that time Geertruida had already been suffering from Alzheimer's disease for some time and her care was a burden on the family's finances, too. To help Andre, his friends arranged a fundraising art show and asked their fellow artists to donate their works. Very many responded. To attract buyers, prices were kept low (a Lawren Harris

Andrejs Lapine. Slēpošana Santagatā. Audekls, eļļa /
Andre Lapine. Skiing, Sainte-Agathe. Oil on canvas
63.5 x 76.2 cm
1949

Foto no publicitātes materiāliem / Publicity photo
Pateiciba / Courtesy of Agnes Etherington Art Centre, Kingston, Canada

vienas nakts izstādē bez maksas uzstājās Toronto simfoniskais orķestris, un to apmeklēja daudzas Toronto slavenības, ieskaitot Ontārio gubernatoru. Pēc pasākuma divas mākslas galerijas atvēlēja telpas, lai būtu iespējams turpināt darbu pārdošanu, un tā īsā laika periodā kopumā tika pārdoti vairāk nekā 100 mākslas darbi, kas ienēmumu ziņā bija pietiekami, lai segtu Lapīna ārstēšanās un atveselošanās izdevumus. Nevajadzētu aizmirst, ka tas viss notika Ziemeļamerikā Liečas depresijas pašā karstumā!

Neraugoties uz ārstu sākotnējām prognozēm, Andrejs Lapīns pēc kāda laika braši staigāja, un, kā tas aprakstīts tālaika laikrakstos,

painting was sold for just \$40!) and there was a free performance by the Toronto Symphonic Orchestra. Many Toronto celebrities attended the show, including the Lieutenant Governor of Ontario. After the show two art galleries continued selling the artworks. After a short time more than 100 pieces of art had been sold, which brought in enough money for Lapine's care and rehabilitation. Do not forget that all this happened in the middle of the Great Depression in North America. Despite the doctors' initial predictions, some time later Andre bravely walked again, which newspapers called "the St. Joseph miracle".

After his accident, Lapine was forced to sell his house, and he

Sv. Džozefa slimnīcas ārsti viņa atlabšanu dēvēja par "Svētā Džozefa brīnumu".

Pēc šī nelaimes gadījuma Lapiņš bija spiests pārdot māju un pārcelties ar sievu uz Viljamam Hamiltonam piederošu lauku saimniecību netālu no Mindenas pilsētiņas.

1939. gadā liktenis viņam piespēlēja nākamo pārsteigumu, par ko laikraksta virsraksts vēstīja: "Padzīvojis krievu mākslinieks teju izrok sev kapu netālu no Mindenas."⁵ Andrejs Lapiņš, būdams 73 gadus vecs, ierosināja vietējam zemniekam izrakt bedri blakus milzīgam (aptuveni 2 x 1,5 m lielam) laukakmenim un ievelt akmeni izraktajā bedrē. Viņš vēl nebija izkāpis no bedres, kad akmens sāka velties, un atkal tikai brīnums viņu izglāba. Lapiņš bija rāpies pakaļ garai ieža atlūzai, kas bija palikusi bedrē, un, akmenim kritot, tā viņu paglāba. Indra Gubiņa vēlāk par to rakstīs: "Es gribētu uzsvērt Lapiņa ļoti tipisko latviešu tikumu – mīlestību uz darbu. Nebija nozīmes, kāds šis darbs bija. Ja viņš izlēma, ka tas ir jādara, tad viņš to izdarīja. Viņš palīdzēja zemniekiem un mežstrādniekiem ne jau peļņas, bet darba mīlestības dēļ."⁶ Divus gadus vēlāk Hērtrauda aizgāja mūžībā... Lai arī Andrejam Lapiņam dzīve bija uzlikusi dažādus pārbaudījumus, viņš nekad nepadevās.

1938. gadā viņa glezna "Prombraukšana" (*The Departure*) tika eksponēta izstādē "Kanādas mākslas gadsimts" (*The Century of Canadian Art*) Teita galerijā Londonā. Tās atklāšanas ceremonijā piedalījās karaliskā ģimene, un izstāde piesaistīja lielu publikas uzmanību.

Dzīves beigās Lapiņš atjaunoja kontaktus ar Aneti Brunellu, kuru bija saticis, strādājot *Brigden's*, un ar kuru viņu vienoja ilggadēja draudzība. Mākslinieks bieži apciemoja Aneti viņas mājā, kas atradās mazā pilsētiņā stundas brauciena attālumā no viņa lauku mājas. Iepazīstot Anetes ģimeni, var saprast, kāpēc Lapiņš 20. gs. 40. gados to apciemojis, kāpēc viņš zīmējis visus viņas ģimenes locekļus (saglabājušies daudzi zīmējumi). Ģimene joprojām glabā labas atmīnas par Andreju Lapiņu un viņa zīmējumiem, no kuriem daļa ir uzdāvināta *Agnes Jamieson Gallery* Mindenā.

1946. gada novembrī *Malloney's Art Gallery* Toronto notika mākslinieka ceturtā personālizstāde, kuras brošūrā rakstīts: "Kanādieši visās valsts daļās zina un mīl Andreju Lapiņu un atzīst viņu par vienu no dažiem tiešām dižajiem kanādiešu māksliniekiem. (...) Īstu prieku viņam sagādā draudzība, un viņa laipnais, maigais raksturs un empātijas spējas piesaista viņam daudz, daudz draugu..." Izstādē bija apskatāmi Lapiņa pēdējo gadu darbi – lielākoties Ontārio mazo ciematīnu ainavas, gleznotas klusinātos tonos, ar rāmu triepienu, un, kā lasāms vietējā laikrakstā, autors "patiesām spējīs atklāt vietas noskaņu".

Lai arī Lapiņš bija 80 gadus vecs, viņš turpināja strādāt, turpināja būt romantisks un ik dienas nostraigāja (burtiski) vairākus kilometrus, meklēdamas jaunus motīvus nākamajiem darbiem.

Pēc sievas nāves mākslinieks vienojās ar pilsētas pašvaldībā strādājošu draugu mākslas kolekcionāru Frenku Velču (*Frank Welch*), pie kura agrāk bija pārlaidis naktis pēc ainavu meklēšanas ceļojumiem, ka viņš var palikt Velča mājā Mindenā līdz mūža beigām, savukārt Lapiņš, līdzīgi kā pirms 60 gadiem Parīzē, norēķināsies par

and Geertruida moved to Hamilton's farm near Minden. In 1939 fate provided him with another surprise. "An elderly Russian painter near buried himself near Minden" says a newspaper heading.⁵ 73-year-old Lapine was helping a local farmer remove a huge (2 x 1.5 metres) rock from his field. When they had dug a big enough hole near the rock, Lapine hesitated a bit at the bottom of the hole. The rock began rolling and it was another miracle that Andre survived. Indra Gubiņa wrote about the incident: "I would like to stress Lapins' very typical Latvian characteristic, his love for work. It did not matter what the work was; if he decided that the work had to be done, he did it. He helped farmers and lumbermen not for gain, but for love of work."⁶ Two years later Geertruida passed away at the farm....

Many sad events happened to Lapine during these years, but he never gave up. In 1938 his painting *The Departure* was displayed at the Century of Canadian Art exhibition at Tate Gallery, London, England. The exhibition opening ceremony was attended by the Royal Family and drew a lot of attention from the public.

Near the end of his life Lapine continued to maintain relations restored his contacts with Annette Brunelle, whom he had met many years ago while working at Brigden's. He visited her often at her house in a small town with the hardly pronounceable name of Penetanguishene (locals call it Penetang for simplicity), which was just an hour's drive from his farm. The Brunelle family were descended from the first French settlers that arrived in Quebec at the end of the 17th century and moved to Penetang in the middle of the 19th century. Annette had ten siblings. At the age of 16 she decided to start her own life and she moved to Toronto, where she changed jobs a number of times until finally settling down as a secretary at the Eaton's company. I found Annette's relatives and met them; only then did I understand why Andre visited her home in the 1940s, why he sent his greetings to all her family members, why he painted them (there are pencil drawings left). The only person knowing him is Annette's sister Pierrette, but she is very old now. However, I met with her daughter Karen and her niece Mary Anne. They keep very warm feelings about Andre and also his paintings, many of which Annette Brunelle recently donated to the Agnes Jamieson Gallery in Minden. Talking to them I felt the warmth and friendship that surrounded Lapine in their old red brick house on Brock Street to which he addressed all his letters to Annette (unfortunately, this house now has different owners who have completely abandoned it).

John DesRochers, the famous local artist studied at Penetang school. "Once the teacher Paula Brunelle (mother of MaryAnne Myers) led us in the class the artist Andre Lapin. It was a small man with graying hairs and a small beard. He showed us his sketches ... I remember that they were depicted horses, mach snow, it was beautiful! He was certainly a very talented man," he recalls in November 1946, *Malloney's Art Gallery* in Toronto held Lapine's fourth solo exhibition. Here are some quotes from the exhibition brochure: "Canadians in all parts of the country have come to know and love Andre Lapine and to recognise him as one of the few really great Canadian

pajumti ar savu radošo mantojumu. Nav gan zināms, kurš bija šīs idejas iniciators. Iespējams, Lapiņam nebija citas izvēles. Katrā ziņā šajā Gētes cienīgajā stāstā ir "sudraba maliņa" – Frenks Velčs visas 45 Lapiņa atstātās gleznas uzdāvināja Mindenas pašvaldībai. Pēc Agneses Džeimesones pūliņiem pilsētiņā 1981. gadā tika atvērta viņas vārdā nosaukta galerija – *Agnes Jamieson Gallery*, kurā patlaban mājvietu atradusi Andreja Lapiņa lielākā apzinātā darbu kolekcija ar aptuveni 150 darbiem.

Andrejs Lapiņš aizgāja mūžībā 1952. gadā 86 gadu vecumā. Viņa un Hērtraudas atdusas vieta atrodas Mindenas pilsētas mazā kapsētā. Pēc raksta autores rīcībā esošās informācijas, viņa vārds jo-projām dzimtajā pusē Skujenē ir nezināms.

Par palīdzību raksta tapšanā autore izsaka pateicību *Agnes Jamieson Gallery* kuratorei Lorijai Karmountai (*Laurie Carmount*), *Etherington Art Centre* kolekcijas glabātājai Dženiferai Nikolai (*Jennifer Nicoll*), *Mendel Art Gallery* sakaru koordinatorei Šeilai Robertsonei (*Sheila Robertson*) un arhivāram Donaldam Roham (*Donald Roch*), Latvijas Nacionālā arhīva galvenajai arhivārei Baibai Pazānei, Cēsu Centrālās bibliotēkas bibliotekārei Elinai Riemerei, Alūksnes muzeja kuratorei Ilzei Miķelsonei, *National Gallery of Canada* autortiesību speciālistam Reivenam Amiro (*Raven Amiro*) un arhivārei Džesikai Stjuartei (*Jessica Stewart*), Anetes Brunellas radiniekim Kārenai un Brainam Herisiem (*Karen & Brine Harris*) un Mēriannai Maiersai (*MaryAnne Myers*), māksliniekam Džonam Desročersam (*John DesRochers*), *Sint Lucus Archives* (Holande) arhīvistam Janam Sneidersam (*Jan Snijders*) un Latviešu nacionālās apvienības Kanādā (*Latvian National Federation in Canada*) prezidentam Andrim Ķesterim.

Raksts ar dažām izmaiņām un papildinājumiem tapis pēc pirmpublēcījuma Krievijas mākslas žurnālā *Золотая палитра* (2014, №1 (10), c. 20–27).

No angļu valodas tulkojusi Elīna Dūce

1 Viena no tām: Gubiņa I. Andrejs Lapins. *Daugavas Vanagu Mēnešraksts*, 1966, Nr. 6, 19.–27. lpp.

2 No Andreja Lapiņa vēstules Kanādas Nacionālās galerijas direktoram Ērikam Braunam (*Eric Brown*) 1916. gada 15. jūlijā.

3 Turpat.

4 *The Studio*, 1919, No. 76.

5 *Watchman Warder*, 1939, November 23.

6 Gubiņa I. Andrejs Lapins, 27. lpp.

artists. Friendship brings real joy to him, and his kindly, lovable disposition and his great capacity for human understanding brings him many, many friends...." The exhibition contained his latest works – mostly calm landscapes of small Ontario villages, muted colours, a slow pace – he "could really catch the spirit of a place". Lapine was already 80 years old, but he kept working, kept being a romantic and also literally kept going by walking many kilometres every day in search of the next motif for his paintings.

Another major attraction in Minden is Welch's House. The memorial plaque on its wall contains not a single word about Andre Lapine. The house belonged to Frank Welch, who worked in the Minden municipality and also owned funeral homes in the town. He was an art collector and a friend of Andre Lapine; Andre often spent the night at Frank's house after his painting trips. After Geertruida's death they made an agreement: Lapine would stay in Welch's house till the end of his life, and then he would leave all his paintings to Welch. It's not known whose idea it was, but Lapine probably had no other choice. In any case, this Goethe-like story has a silver lining to it, namely, Welch donated all 45 of Lapine's paintings to the Township of Minden Hills, and in 1981, due to the efforts of Agnes Jamieson, an art gallery named after her was opened in Minden. The gallery is now home to about 150 of Lapine's paintings, which is the largest known collection of his works.

Andre Lapine passed away in 1952 at the age of 86. The grave he shares with Geertruida can still be seen at the small Minden cemetery. To the best of my knowledge, he is still unknown in his home town of Skujene.

The author gratefully acknowledges the help of: Laurie Carmount, curator of *Agnes Jamieson Gallery*; Jennifer Nicoll, manager of collections at *Etherington Art Centre*; Sheila Robertson, communications coordinator at *Mendel Art Gallery*; Donald Roch, registrar at *Mendel Art Gallery*; Baiba Pazane, chief archivist at the *National Archives of Latvia*; Elīna Riemere, librarian at *Cēsis Central Library*; Ilze Miķelsone, curator at *Alūksne Museum*; Raven Amiro, copyright officer at the *National Gallery of Canada*; Jessica Stewart, archivist at the *National Gallery of Canada*; Karen and Brine Harris and Mary-Anne Myers, relatives of Annette Brunelle; John DesRochers, painter; Jan Snijders, archivist at *Sint Lucus Archives*, Holland, Andris Ķesteris, President of *Latvian National Federation in Canada*.

This material is published with some changes and additions after its first publication in the art magazine *Золотая Палитра* (Russia).

1 One of them: Gubiņa I. Andrejs Lapins. *Daugavas Vanagu Mēnešraksts*, #6, 1966.

2 From the letter of Andre Lapine to Eric Brown, director of the National Gallery of Canada, July 15, 1916.

3 Ibid.

4 *The Studio*, #76, 1919.

5 *Watchman Warder*. Lindsay, November 23, 1939.

6 Gubiņa I. Andrejs Lapins. *Daugavas Vanagu Mēnešraksts*, #6, 1966.